

Uloga offshore financijskih centara u procesu pranja novca

Marković Rosan, Viktoria

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, University Department of Forensic Sciences / Sveučilište u Splitu, Sveučilišni odjel za forenzične znanosti**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:227:951413>

Rights / Prava: [Attribution 3.0 Unported/Imenovanje 3.0](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-23**

SVEUČILIŠTE
U
SPLITU

SVEUČILIŠNI
ODJEL ZA
FORENZIČNE
ZNANOSTI

Repository / Repozitorij:

[Repository of University Department for Forensic Sciences](#)

SVEUČILIŠTE U SPLITU
SVEUČILIŠNI ODJEL ZA FORENZIČNE ZNANOSTI
FINANCIJSKO – RAČUNOVODSTVENA FORENZIKA

DIPLOMSKI RAD

ULOGA OFFSHORE FINANCIJSKIH CENTARA U PROCESU
PRANJA NOVCA

VIKTORIA MARKOVIĆ ROSAN

Split, rujan 2024.

SVEUČILIŠTE U SPLITU
SVEUČILIŠNI ODJEL ZA FORENZIČNE ZNANOSTI

FINANCIJSKO – RAČUNOVODSTVENA FORENZIKA

DIPLOMSKI RAD

**ULOGA OFFSHORE FINANCIJSKIH CENTARA U PROCESU
PRANJA NOVCA**

Mentor: Prof. dr. sc. Marijana Bartulović

STUDENT: Viktorija Marković Rosan

JMBAG: 695/2021.

Split, rujan 2024.

Rad je izrađen na Sveučilišnom odjelu za forenzične znanosti u Splitu pod nadzorom dr. sc. Marijane Bartulović u vremenskom razdoblju od svibnja do rujna 2024.

Datum predaje diplomskog rada: 17. rujna 2024.

Datum prihvaćanja rada: 18. rujna 2024.

Datum usmenog polaganja: 26. rujna 2024.

Povjerenstvo:

1. prof. dr. sc. Ivica Filipović
2. doc. dr. sc. Nevena Aljinović
3. prof. dr. sc. Marijana Bartulović

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. CILJ RADA	3
3. IZVORI PODATAKA I METODE	4
4. REZULTATI.....	6
4.1. Pojmovno određenje i proces pranja novca	6
4.1.1. Temeljni pojmovi pranja novca.....	6
4.1.2. Faze pranja novca.....	7
4.1.3. Tipologije i tehnike pranja novca.....	9
4.2. Sustav sprječavanja pranja novca u Republici Hrvatskoj.....	10
4.3. Prikaz odabranih slučajeva sa sumnjom na pranje novca.....	12
4.4. Offshore financijski centri – pojam i koncept poslovanja.....	16
4.4.1. Pojam offshore financijskih centara	16
4.4.2. Najpoznatiji offshore financijski centri.....	18
4.5. Uloga offshore centara u procesu pranja novca.....	19
4.5.1. Panama papers.....	19
4.5.2. Danske bank	22
4.5.3. Wirecard	24
4.5.4. BCCI.....	26
5. RASPRAVA	28
6. ZAKLJUČAK	30
7. LITERATURA	31
8. POPIS SLIKA	34
9. POPIS TABLICA	35

10.	SAŽETAK.....	36
11.	SUMMARY	37
12.	ŽIVOTOPIS	38

1. UVOD

Pranje novca je oblik gospodarskog kriminala koji ne poznaje granice i predstavlja prijetnju gospodarstvu i financijskom sustavu svake pojedine države, a ujedno i prijetnju integritetu i financijskoj stabilnosti cijele Europske unije i svijeta. Ovaj fenomen ima negativne učinke na državne prihode, strana ulaganja, financijske tokove te unatoč svim naporima domaćih, međunarodnih i globalnih dionika u kontekstu suzbijanja pranja novca ne uočavaju se pozitivni trendovi i smanjenje količine opranog novca. Prema procjenama, godišnje se opere oko 5% globalnog bruto domaćeg proizvoda, a treba istaknuti da je tamna brojka u stvarnosti puno viša zbog same tajne prirode pranja novca.

Eurojust (2022) u svom izvješću za 2022. godinu navodi da se može uočiti konstantan porast slučajeva pranja novca što ovu temu čini aktualnom i zanimljivom za sve dionike u sustavu sprječavanja pranja novca i financiranja terorizma. Kao jedan od pokazatelja raširenosti pranja novca među državama članicama Europske unije može se koristiti i podatak o broju prijavljenih transakcija sa sumnjom na pranje novca koje objavljuju Uredi za sprječavanje pranja novca. Analiza i pregled izvješća o sumnjivom transakcijama također upućuje na porast slučajeva pranja novca, a kao poseban izazov u borbi protiv pranja novca pojavljuju se offshore financijski centri.

Offshore financijski centri su države ili jurisdikcije koje karakterizira visoka tajnost i povjerljivost podataka te niske porezne stope što ih čini privlačnim nerezidentima, najčešće velikim kompanijama ali i imućnim pojedincima koji ove centre koriste da izbjegnu plaćanje poreza u svojoj matičnoj državi. Offshore financijski centri, poznati i pod terminom porezne oaze, su zbog svojih karakteristika – primarno tajnosti podataka, postale zanimljive i kriminalcima koji ih koriste za aktivnosti pranja novca. U okviru ovog rada prikazati će se uloga offshore financijskih centara u procesu pranja novca na četiri primjera odnosno četiri velika slučaja koji su dodatno istaknuli ranjivost offshore financijskih centara u smislu pranja novca te dodatno istaknuli potrebu većeg nadzora i strože regulative nad poslovanjem ovih financijskih centara. U radu su obrađeni primjeri Danske bank, Wirecard, BCCI te Panama papers kao slučaj koji je možda najviše od svih analiziranih ukazao na izazove vezane uz poslovanje i karakteristike poslovanja offshore financijskih centara.

Diplomski rad je strukturiran kako slijedi. Nakon uvodnog dijela rada prikazan je cilj rada te izvori podataka i korištena metodologija. U okviru poglavlja rezultati obrađeni su pojmovi pranja novca, offshore financijskih centara te je obrađena uloga offshore financijskih centara u procesu pranja novca kroz prikaz četiri slučaja: Danske bank, Wirecard, BCCI te Panama papers. Nakon toga slijedi poglavlje rasprava te zaključna razmatranja na temu rada.

2. CILJ RADA

Glavni cilj rada je analizirati ulogu offshore zona u skrivanju nezakonito stečenoga novca te štetne posljedice koje ovakve aktivnosti uzrokuju. Također, kroz rad će se dati osvrt na aktualnu regulativu iz područja sprječavanja pranja novca te će se ukazati na napore koje regulatori na različitim razinama poduzimaju s ciljem sprječavanja i otkrivanja aktivnosti pranja novca.

U radu će se prikazati značajke i osnovne karakteristike offshore financijskih centara kao i njihova uloga u procesu pranja novca. S ciljem boljeg razumijevanja problematike pranja novca pojmovno će se odrediti pranje novca te će se u kratkim crtama prikazati faze kao i metode pranja novca. Fokus rada biti će na offshore financijskim centrima i njihovoj ulozi u procesu pranja novca ali i na borbi protiv pranja novca. kako bi se bolje razumjeli motivi, načini i karakteristike pranja novca. Na slučajevima kao što su „Wirecard“, „Danske bank“, „BCCI“ i „Panama papers“ obraditi će se problematika pranja novca, analizirati uloga offshore zona u skrivanju „prljavog“ novca te štetne posljedice koje ovakve aktivnosti uzrokuju.

3. IZVORI PODATAKA I METODE

Za potrebe izrade ovog rada i istraživanja uloge offshore financijskih centara u procesu pranja novca korišteni su sekundarni podatci. Iz različitih Internet izvora prikupljeni su podatci o četiri velika slučaja za koja se može reći da su uzdrmali sve dionike vezane uz sustav sprječavanja pranja novca i borbu protiv pranja novca.

Uloga offshore financijskih centara u procesu pranja novca analizirana je kroz praktičnu obradu sljedećih slučajeva:

1. Panama papers odnosno Panamski dokumenti;
2. Danske bank;
3. Wirecard – pružateljci financijskih usluga;
4. Bank of Credit and Commerce International (BCCI).

Metode korištene pri izradi diplomskog rada su:

- **Teorijska metoda:** Analizirana je domaća i strana znanstvena, stručna i zakonodavna literatura iz ovog područja.
- **Metoda deskripcije:** Primijenjena je za opisivanje procesa, činjenica i pojava vezanih uz pranje novca i offshore sustave.
- **Metoda analize:** Korištena je za procjenjivanje i proučavanje procesa pranja novca te detekciju uzroka i posljedica kako bi se detaljnije razumjela pojava i proces.
- **Metoda sinteze:** Primijenjena je za povezivanje kompleksnih pojava i pojmova pranja novca i offshore centara.
- **Induktivna metoda:** Analizirani su pojedinačni slučajevi i primjeri iz prakse kako bi se iz njih izvukli neki općeniti zaključci.
- **Deduktivna metoda:** Primijenjena je iz općenitih teorija o pranju novca i offshore centrima te su izvedeni specifični zaključci i pristupi prema pojedinačnim slučajevima.

- **Metoda komparacije:** Uspoređivana su četiri poznata slučaja vezana uz pranje novca i offshore financijske centre kako bi se dobio uvid u sličnosti i razlike između analiziranih slučajeva ali i utvrdila uloga i značaj offshore financijskih centara u procesu pranja novca.

4. REZULTATI

4.1. Pojmovno određenje i proces pranja novca

4.1.1. Temeljni pojmovi pranja novca

Pranje novca je kazneno djelo u okviru kojeg počinitelji pokušavaju zametnuti trag nelegalno stečenog novca te novac generiran kroz kriminalne aktivnosti na različite načine uključiti u legalne financijske tokove. Pranje novca je kompleksan proces u okviru kojeg se novac stečen iz kriminalnih aktivnosti, kao što su trgovina drogom, trgovina ljudima, utaja poreza i ostala predikatna kaznena djela, pere i uključuje u legalno poslovanje. Počinitelji ovog kaznenog djela na različite načine pokušavaju prikriti izvor i zamesti trag prljavog novca, a jedan od često korištenih načina je prebacivanje novca na račune offshore tvrtki.

Pranje novca je kazneno djelo koje mogu obavljati i kriminalci bijelih ali i kriminalci plavih ovratnika. Neovisno je li novac stečen primjerice utajom poreza i pak prodajom droge cilj perača novca je isti – oni žele prikriti pravo, nezakonito porijeklo novca. Ova aktivnost je neophodna za kriminalce – pojedince i kriminalne organizacije koje žele neometano koristiti zarađeni novac. Novac stečen ilegalnim aktivnostima se smatra „prljavim“ novcem te ga je potrebno oprati kako bi se mogao neometano koristiti. Pranje novca je pojednostavljeno proces kroz koji se prljavi novac pretvara u čisti novac.

Unger et al. (2006, 20) navode da je izraz "pranje novca" izveden iz navike gangstera Al Capone da usmjerava svoju nezakonito stečenu dobit u praonice rublja kako bi ju pretvorio u legitimno stečenu dobit. Ova metafora o prljavom novcu, prihodu ili bilo kojoj aktivnosti koji se pere da bi postao bijel ili čist, još uvijek se koristi u većini definicija pranja novca.

Pranje novca odnosi se na pretvaranje prihoda stečenih kriminalnim aktivnostima u neokaljani, nevini novac koji ne otkriva tragove svoga nezakonitog podrijetla. Izraz „pranje novca,“ uključuje sve aktivnosti i procese, radnje i propuste koji mijenjaju identitet nezakonito stečenog novca u legitimna ulaganja ili prihod koji se čini dobivenim iz legitimnog izvora (Larry, 2009, 292). Prema Iljkiću „pranje novca je zamišljeno kao proces jedne ili više kriminalnih djelatnosti, kojima je ultimativna namjera i cilj, prikriti ili zametnuti tragove porijekla nezakonito stečenog novca ili dobiti". Nadalje, autor navodi da proces pranja novca,

„obuhvaća prikrivanje prave prirode i izvora novca, pretvorbu i prijenos imovine u smislu prikrivanja podrijetla, odnosno nabavu, posjedovanje ili upotrebu imovine proizašle iz kaznenog djela, odnosno sudjelovanje, povezanost, pokušaj pomaganja, poticanja te omogućavanje izvršenja bilo koje od navedenih radnji (Iljkić, 2015., 37.).

Hrvatski Zakon o sprječavanju pranja novca i financiranju terorizma (Narodne novine 108/17, 39/19, 151/22, čl. 3) navodi kako se pod pranjem novca smatra:

1. „zamjena ili prijenos imovine, kada se zna da je ta imovina stečena kriminalnom aktivnošću ili sudjelovanjem u takvoj aktivnosti, u svrhu skrivanja ili prikrivanja nezakonitoga podrijetla imovine ili pomaganja bilo kojoj osobi koja je uključena u počinjenje takve aktivnosti u izbjegavanju pravnih posljedica djelovanja te osobe;
2. skrivanje ili prikrivanje prave prirode, izvora, lokacije, raspolaganja, kretanja, prava povezanih s vlasništvom ili vlasništva imovine, kada se zna da je ta imovina stečena kriminalnom aktivnošću ili sudjelovanjem u takvoj aktivnosti;
3. stjecanje, posjedovanje ili korištenje imovine ako se zna, u vrijeme primitka, da je ta imovina stečena kriminalnom aktivnošću ili sudjelovanjem u takvoj aktivnosti; ili
4. sudjelovanje u počinjenju, udruživanje radi počinjenja, pokušaj počinjenja i pomaganje u počinjenju, poticanje, savjetovanje i olakšavanje ostvarenja bilo koje od aktivnosti navedene u točkama 1.,2., i 3. ovog stavka.“

4.1.2. Faze pranja novca

Pranje novca je proces, a ne pojedinačna aktivnost te je sami fenomen pranja novca neizostavno povezan uz postojanje određenog predikatnog kaznenog djela. U literaturi se najčešće izdvajaju tri faze u procesu pranja novca, a to su: faza polaganja, faza ležanja (prikrivanja) i faza integracije (Gillmore, 1999.).

Slika 1. prikazuje shemu pranja novca kroz tri navedene faze: polaganje, prikrivanje i integraciju. Prva faza u procesu pranja novca je faza polaganja i ona se uzima kao početak procesa pranja novca, na način da se gotovi novac ulaže u financijski ili nefinancijski sektor. Dakle, u prvoj fazi počinitelji, tzv. „perači novca“ crni, prljavi novac ubacuju u financijski

sustav te je u smislu otkrivanja aktivnosti pranja novca ova faza najosjetljivija. Faza polaganja ima veliku ulogu u mogućnosti otkrivanja pokušaja pranja novca iz razloga toga jer su perači prilikom ulaganja sredstava tj. gotovog novca u sustav podložni provjeri identiteta te je u ovoj fazi najlakše uočiti nelogičnosti i indikatore koji mogu upućivati na sumnjive aktivnosti. Iz tog razloga regulatori i svi ostali akteri uključeni u borbu protiv pranja novca najveći značaj pridaju upravo ovoj fazi odnosno u ovoj fazi nastoje detektirati sumnjive transakcije. Raznolikost metoda i tehnika pranja novca pogodnih u fazi polaganja dodatno ukazuje na veliki značaj ove faze.

Sljedeća faza u procesu pranja novca poznata je kao faza prikrivanja odnosno ležanja. Ova faza se sastoji od velikog broja transakcija kojima se nastoji prikriti pravo podrijetlo novca i sredstava pribavljenih nezakonitim aktivnostima, s krajnjim ciljem da se prikrije trag pravog izvora novca. Savage ističe kako se pravnim prometom prebacuje novac na račune u zemlji i inozemstvu i mijenja mu se oblik, upravo u svrhu otežanog praćenja njegovog tijeka (Savage et al., 2016.). U fazi prikrivanja se koriste razne tehnike poput krijumčarenja valute, doznaka sredstava, korištenje shell poduzeća, korištenje kockarnica, transakcije preko offshore zona i sl.

Konačna faza u procesu pranja novca je faza integracije, ona predstavlja integriranje „opranih“ sredstava u ekonomski i financijski sustav u kojem se sredstva miješaju s legitimnim izvorima sredstava. U ovoj fazi je jako teško ući u trag prljavom novcu i dokazati aktivnosti pranja novca jer je prljavi novac već ubačen u sustav i zametnut mu je trag. Najčešće ova faza završava kupnjom pokretnina, nekretnina i luksuznih dobara.

Slika 1. Prikaz sheme pranja novca

Izvor: Bolta, 2010, str. 40.

Smatra se kako se u kompleksnom procesu pranja novca koristi čitav raspon tehnika i metoda u pokušaju da se što bolje prikrije trag prljavog novca. Dakle, to znači da granice između faze polaganja, prikrivanja i faze integracije više nisu jasno definirane, te se ne može govoriti isključivo o postojanju ove tri faze, jer unutar njih postoji još veliki broj pod etapa, mikro faza koje ovise o složenosti pojedinačnog slučaja procesa pranja novca.

Njihova jasna podjela danas bi bila samo ograničen pristup problemu u kojemu je moguće koristiti neograničen broj tehnika i metoda ovisno o volumenu sredstava te veličini i opasnosti rizika od otkrivanja. Pedić (2010, 621) ističe kako „različitost i kompleksnost procesa pranja novca može tako rezultirati u pojavljivanju samo jedne od gore spomenutih etapa ili istovremenom pojavljivanju dvije ili čak sve tri etape, uključujući i različite pod etape“.

4.1.3. Tipologije i tehnike pranja novca

U kontekstu pranja novca, pod pojmom tipologija podrazumijeva se niz različitih tehnika koje mogu biti primijenjene u procesu pranja novca. Primjena određenih metoda u procesu pranja novca ovisi o gospodarskim prilikama pojedine države, legislativi koja uređuje problematiku pranja novca na njenom području, kao i njenom financijskom tržištu i tržištu zemalja u njenom okruženju. Dakle, tipologije pranja novca razlikuju se od mjesta do mjesta, od države do države i mijenjaju se tijekom vremena. Akteri u sustavu pranja novca se prilagođavaju promjenama u okruženju te nove tehnologije koriste i za svoje kriminalne aktivnosti. Tako se

kao jedan od recentnih izazova i trendova u borbi protiv pranja novca primjerice ističe korištenje virtualnih valuta i virtualnog novca u procesu pranja novca.

Proces pranja novca je vrlo složen proces, stoga postoje brojne tehnike i modaliteti pretvaranja nezakonitog novca u prividno zakonit. Jedan od uobičajenih oblika pranja novca je tzv. strukturiranje. Kod ove tehnike rastavljaju se veliki iznosi gotovine u više manjih depozita koji se onda polažu na račune u različitim bankama kako bi se umanjila mogućnost detekcije. Također, uobičajeno je i korištenje tzv. „mula“ krijumčara gotovine koji velike količine novca prenose preko granica i polažu ih na inozemne račune. Ti računi se nerijetko nalaze u offshore zonama gdje su mjere protiv pranja novca manje stroge te je manja i mogućnost otkrivanja sumnjivih transakcija. Poslovanje s nekretninama također predstavlja plodno tlo za provođenje aktivnosti pranja novca jednako kao i svaki posao u kojem je veliki obrtaj gotovine (kafići, restorani, autopraonice i sl.). Unger (2007, 69) kao najznačajnije tehnike pranja novca u poslovnom sektoru između ostalog navodi kockarnice, stjecanje nekretnina, ugostiteljstvo, korištenje lažnih ugovora i dokumenata, fiktivne kupoprodaje, tržište zlata i kupnju luksuznih dobara. Najnovije polje i izazov u borbi protiv pranja novca predstavljaju virtualne valute koje se zbog svoje anonimnosti sve više koriste u pranju novca. Načini i tehnike pranja novca može se reći svakim danom evoluiraju te kriminalci koriste blagodati interneta i modernih tehnologija kako bi što lakše obavljali svoje nelegalne aktivnosti.

4.2. Sustav sprječavanja pranja novca u Republici Hrvatskoj

Zakonom o sprječavanju pranja novca i financiranja terorizma (Narodne novine, 108/17, 39/19, 151/22) definirane su mjere i postupci kao i uloge i međusobna suradnja svih dionika involviranih u sustav sprječavanja pranja novca u Republici Hrvatskoj. Sustav sprječavanja pranja novca i financiranja terorizma čine (Ured za sprječavanje pranja novca, 2022., 3):

-,tijela prevencije: obveznici (banke i drugi)

- Ured za sprječavanje pranja novca, kao FOJ RH

- nadzorna tijela: nadzorne službe ministarstva nadležnoga za financije (Porezna uprava, Carinska uprava i Financijski inspektorat), Hrvatska narodna banka, Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga

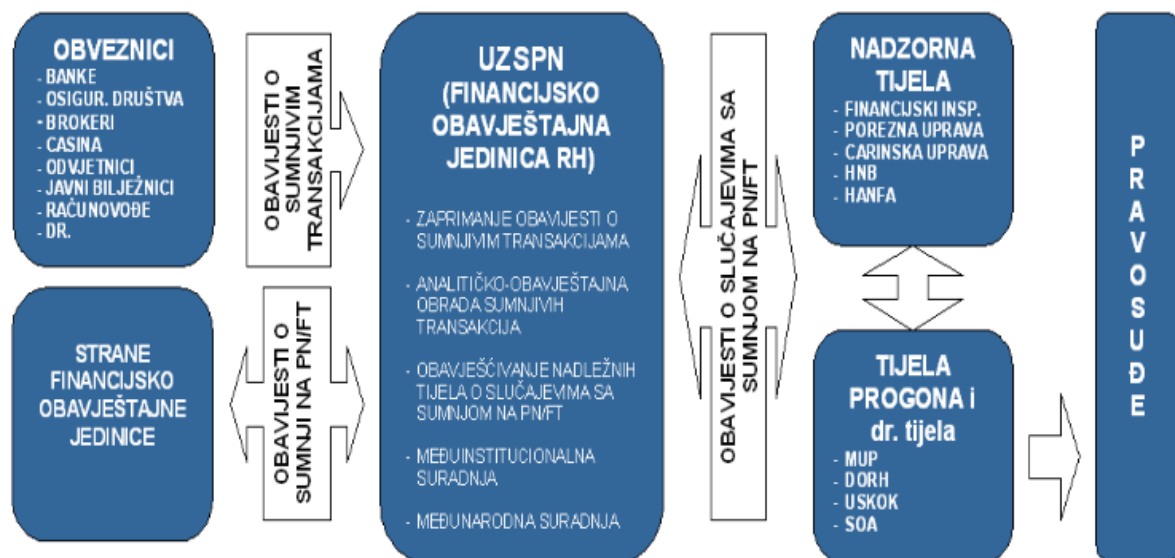
- tijela kaznenog progona (Policija i Državno odvjetništvo)

- pravosuđe.“

Tijela prevencije može se kazati predstavljaju ključno tijelo u borbi protiv pranja novca jer se upravo preventivnim aktivnostima i detektiranjem pranja novca u prvoj fazi procesa, fazi polaganja, najlakše otkriva aktivnost pranja novca. U prevenciju pranja novca uključen je cijeli niz aktera: banke, štedne banke, kreditne unije, osiguravajuća društva, subjekti koji obavljaju mjenjačke poslove, priređivači igara na sreću, brokeri, odvjetnici, javni bilježnici, vanjski računovođe, porezni savjetnici kao i obveznici pružanja usluga razmjene virtualnih i fiducijarnih valuta, pružanja skrbničke usluge novčanika i drugi obveznici (Ured za sprječavanje pranja novca, 2022., 4). Kao ključne mjere koje provode banke i ostali obveznici u borbi protiv pranja novca može se istaknuti dubinska analiza klijenata te prijava sumnjivih transakcija Uredu za sprječavanje pranja novca.

Struktura sustava sprječavanja pranja novca i financiranja terorizma prikazana je i grafički sljedećom slikom.

Slika 2: Sustav sprječavanja pranja novca u Republici Hrvatskoj

Izvor: Ured za sprječavanje pranja novca, 2022, str. 3.

4.3. Prikaz odabranih slučajeva sa sumnjom na pranje novca

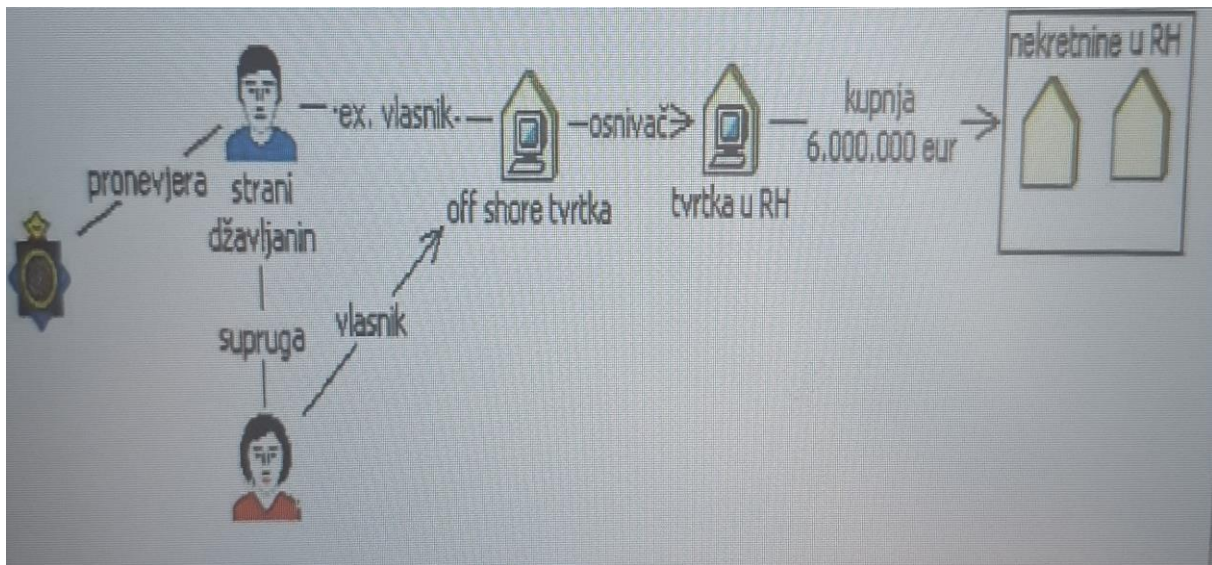
Ured za sprječavanje pranja novca u okviru godišnjeg izvješća o radu ureda prikazuje i analizira slučajeve pranja novca u Republici Hrvatskoj. S ciljem što boljeg shvaćanja problema pranja novca i povezanosti offshore financijskih centara sa procesom pranja novca u nastavku se prikazuje par odabranih primjera koji su navedeni u okviru izvješća za 2019, 2020. i 2022. godinu.

Primjer 1: Sumnjive transakcije povezane s ulaganjem u nekretnine¹

Ured za sprječavanje pranja novca je započeo procjenu transakcije kao i fizičke osobe za koju se sumnja da je novac koji je stekla počinjenjem kaznenog djela pronevjere preko tvrtke registrirane u Republici Hrvatskoj ulagala u nekretnine. Ured je slučaj pokrenuo temeljem obavijesti inozemne financijsko – obavještajne jedinice. Ured svojom operativnom analizom utvrđuje da je fizička osoba, u ovom slučaju strani državljanin, bio vlasnik offshore tvrtke koja je u Republici Hrvatskoj osnovala tvrtku. Fizička osoba je naknadno vlasništvo u offshore tvrtki prenijela na svoju suprugu koja od toga trenutka postaje 100 % vlasnikom. Daljnjom analizom Ureda utvrđeno je da predmetna tvrtka u RH ima u vlasništvu nekretnine ukupne vrijednosti od 6 milijuna eura, a sredstva koja su korištena za kupnju nekretnina potječu od uplata njezinog osnivača offshore tvrtke, a koju je financirao predmetni strani državljanin. Slučaj prijenosa novca i kupnja nekretnine prikazani su na Slici 3.

¹ Prilagođeno prema: Ured za sprječavanje pranja novca, Godišnje izvješće o radu Ureda ua 2020. godinu, dostupno na: <https://mfin.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/o-ministarstvu/ustrojstvo/Godisnje%20izvjesce%20o%20radu%20Ureda%20za%202020.%20godinu.pdf> (22.8.2024.), str. 60-62.

Slika 3: Prikaz sheme pranja novca preko offshore tvrtke

Izvor: Ured za sprječavanje pranja novca, 2020, str. 61.

Slika 3. prikazuje shemu pranja novca u kojoj strani državljani posredstvom offshore tvrtke osniva tvrtku u Republici Hrvatskoj. Novac se prebacuje sa računa fizičke osobe na račun offshore tvrtke koja potom taj novac transferira u korist tvrtke u Republici Hrvatskoj čiji je vlasnik supruga fizičke osobe. Sa navedenim novcem tvrtka kupuje dvije nekretnine koje su unijete u imovinu tvrtke. Na taj način počinjeno je kazneno djelo pronevjere u inozemstvu. Opisani slučaj Ured je dostavio na daljnje nadležno postupanje i procesuiranje DORH-u zbog sumnje u počinjenje kaznenog djela pranja novca iz članka 265. KZ-a u RH.

Primjer 2: Sumnjive transakcije po računima tvrtki pravnog oblika J.D.O.O.²

U promatranom slučaju operativna analiza transakcija i osoba od strane Ureda za sprječavanje novca započeta je na temelju obavijesti banke o sumnjivoj transakciji. Naime, izvršena je doznaka iz inozemstva na iznos od 249.000,00 eura s računa inozemne tvrtke u korist računa domaće tvrtke. Ured za pranje novca svojim postupanjem i operativnom analizom utvrdio je

² Prilagođeno prema: Ured za sprječavanje pranja novca, Godišnje izvješće o radu Ureda za 2019. godinu, dostupno na: <https://mfin.gov.hr/UserDocsImages//dokumenti/o-ministarstvu/ustrojstvo//Godisnje%20izvjesce%20o%20radu%20Ureda%20za%202019.%20godinu.pdf> (22.8.2024.), str. 84-85.

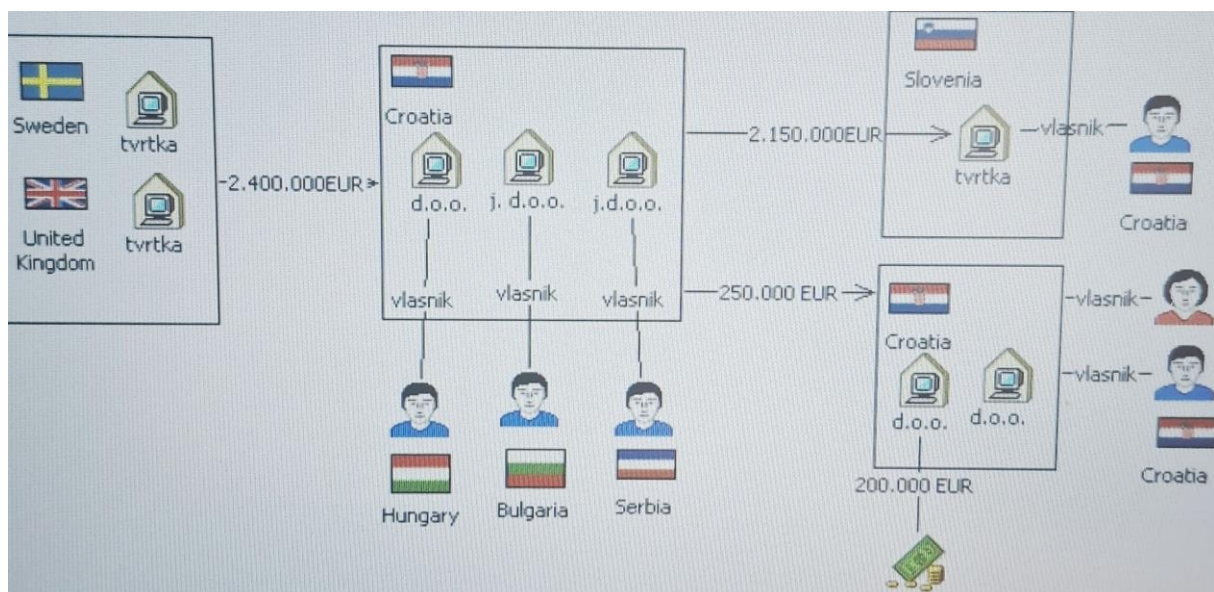
da su domaće tvrtke od kojih su dvije pravnog oblika j.d.o.o. primile značajna sredstva iz Švedske i Velike Britanije.

U daljnjim analizama Ured je utvrdio da se radilo o iznosima od oko 2,44 milijuna eura koja su potom ponovno transferirana u inozemstvo. Jedan dio sredstava je prebačen u Sloveniju, dok je jedan manji dio (cca 250.000,00 eura) prebačen na račune drugih domaćih tvrtki. Banke u kojima domaće tvrtke imaju svoje račune i na kojima su izvršene navedene uplate zaprimile su zahtjeve za povratom uplaćenih sredstava zbog sumnje da su ista nezakonito transferirana.

Slika 4. prikazuje proces transfera novca koji je stečen na nezakoniti način između domaćih i inozemnih tvrtki. Strane fizičke osobe osnivaju nekoliko tvrtki u Republici Hrvatskoj, dok hrvatski državljanin osniva tvrtku u inozemstvu. U idućem koraku dolazi do transfera novca u značajnim iznosima iz inozemstva u Republiku Hrvatsku te ponovni transfer istih sredstava u inozemstvo. Istragama Ureda za sprječavanje pranja novca otkriveno je da se navedenim transakcijama pokušao sakriti stvarni nezakoniti izvor novca.

Naime, novac je ostvaren kroz počinjeno kazneno djelo računalne prijevare u inozemstvu te su domaće tvrtke služile u fazi preslojavanja kako bi se zametnuo trag novca, odnosno kako bi se oprao „prljavi novac“.

Slika 4: Prikaz sumnjive transakcije po računima tvrtki pravnog oblika j.d.o.o.

Izvor: Ured za sprječavanje pranja novca, 2019, str. 84.

Primjer 3: Slučaj pranja novca povezan s predikatnim kaznenim djelom prijevара u okviru kojih je utvrđena zlouporaba pravnih osoba³

U okviru Godišnjeg izvješća o radu Ureda za 2022. godinu navodi se kako fizičke osobe, strani državljani s područja EU osnivaju tvrtke na području Republike Hrvatske te otvaraju račune u bankama bez stvarne namjere obavljanja poslovne djelatnosti. Na transakcijske račune otvorene u poslovnim bankama u Republici Hrvatskoj se prebacivao novac za koji postoji osnovana sumnja da potječe uglavnom od organiziranih investicijskih prijevара počinjenih u inozemstvu. Novac ostvaren prijevarnim aktivnostima je putem Internet bankarska prebacivan na račune otvorene u bankama u Republici Hrvatskoj te je odmah preusmjeravan na račune pravnih osoba u inozemstvu, preciznije u Kini i Hong Kongu.

U ovom slučaju indikator na pranje novca su sumnjive transakcije registrirane od strane banke te je Ured na temelju zaprimljenih obavijesti o sumnjivim transakcijama od banke otvorio slučaj vezan uz sumnju na pranje novca. Zanimljivo je uočiti da su i u ovom slučaju transakcijski računi otvarani u hrvatskim bankama korišteni u fazi preslojavanja s ciljem prikrivanja traga novca stečenog po osnovi počinjenih investicijskih prijevара u inozemstvu. Novac se nije zadržavao na računima tvrtki u Republici Hrvatskoj nego je odmah transferiran dalje u inozemstvo kako bi stvarni vlasnici u konačnici dobili novac koji je „oprان“ kroz financijski sustav i koji dalje mogu neometano koristiti.

³ Prilagođeno prema: Ured za sprječavanje pranja novca, Godišnje izvješće o radu Ureda za 2022. godinu, dostupno na: <https://mfin.gov.hr/UserDocsImages//dokumenti/o-ministarstvu/ustrojstvo//Godisnje%20izvjesce%20o%20radu%20Ureda%20za%202022.%20godinu.pdf> (23.8.2024.), str. 39.

4.4. Offshore financijski centri – pojam i koncept poslovanja

4.4.1. Pojam offshore financijskih centara

Offshore financijski centri (dalje OFC-ovi) mogu se definirati kao mjesta na kojima se provode financijske aktivnosti koje su zemljopisno ili zakonodavstvom odvojene od glavnih regulatornih jedinica (država) ili kao jurisdikcije čiji financijski sektori čine značajan i nerazmjeran udio u domaćem gospodarstvu ili kao jurisdikcije u kojima se većina financijskih transakcija koje provode njihove institucije obavljaju u ime klijenata koji žive u drugim državama (Hampton, 1994). OFC-ovi ne moraju nužno biti otočne države niti izvan granica neke države kako sami naziv „offshore“ to sugerira. Naime, poslovanje offshore zona se može odvijati i unutar određene države ali pod drugačijim pravilima – kao primjer je moguće navesti offshore zone u Panami, Hong Kongu, Singapuru i sl.

Mihaljević (2012, 797.) ističe kako je „OFC područje izvan jurisdikcije pojedinih država gdje, pod uvjetima minimalnih ili nepostojećih poreznih stopa, izuzetno liberalnih propisa i potpune anonimnosti, multinacionalne banke, korporacije i pojedinci stranih država prebacuju svoje poslove, putem otvaranja podružnica ili računa, stvarajući golem nerazmjer između financijskoga i ostalih sektora, te čiji je veliki broj financijskih institucija primarno na usluzi nerezidentima“ (Mihaljević, 2012, 797.)

Andrew i Spiegel (2007) definiraju offshore financijske centre kao jurisdikcije koje nadziru nerazmjernu razinu financijske aktivnosti nerezidenata te oni uglavnom pružaju usluge posredovanja za veće susjedne zemlje. Zorome (Zorome, 2007, 7) definira offshore kao državu ili jurisdikciju koja pruža financijske usluge nerezidentima u mjerilu koje je nerazmjerno veličini i financiranju domaćeg gospodarstva, a kao glavne karakteristike offshore centara ističe kako uglavnom posluju s nerezidentima, odlikuje ih visoka tajnovitost te jako niske ili nulte porezne stope.

Literatura je iznjedrila različite definicije offshore financijskih centara, međutim moguće je izdvojiti određene karakteristike koji većina autora uočava:

- ✓ „stroga bankovna povjerljivost i anonimnost,
- ✓ niske ili nulte porezne stope,
- ✓ nerazmjeran udio financijskog sustava s vanjskom imovinom i obvezama koje prije svega posluju s nerezidentima,

- ✓ umjerena ili značajna financijska deregulacija bez suvišnih birokratskih poslova,
- ✓ nedostatak transparentnosti poslovanja, te
- ✓ izbjegavanje učinkovite izmjene poreznih informacija s poreznim vlastima drugih zemalja“. (Mihaljević, 2012, 797.)

Offshore financijski centri su zbog svojih karakteristika, primarno zbog razine tajnosti i povjerljivosti koje pružaju svojim korisnicima zanimljivi i za provođenje ilegalnih aktivnosti kao što je pranje novca. Naime, počinitelji se koriste računima u offshore zonama kako bi sakrili svoj ilegalno stečeni novac te ga naknadno integrirali u legalne financijske tokove.

Jedna od najvažnijih karakteristika offshore zona je nepostojanje porezne obveze ili minimalna porezna obveza. Stoga su offshore zone „vrlo pogodne i za pranje novca od mnogobrojnih nelegalnih aktivnosti (kao što je porezna utaja, trgovina oružjem, prodaja droge, prostitucija i dr.) uz prednosti stroge bankarske tajne, malobrojnih ograničenja u poslovanju s inozemstvom, teritorijalnog pozicioniranja u blizini tranzitnih putova droge i sl.“ (Cindori, 2010, 23). Nadalje, Cindori (2010.) navodi kako se računi offshore tvrtki mogu otvoriti vrlo jednostavno, bez dodatnih uvjeta, iz bilo kojeg dijela svijeta putem telefona ili interneta, uz vrlo visoki stupanj zaštite podataka, a stranka je dužna dostaviti samo nekoliko osnovnih informacija kao što su kopija putovnice ili kopija o vlasništvu tvrtke i zahtjev za otvaranje računa.

4.4.2. Najpoznatiji offshore financijski centri

Offshore financijski centri su široko rasprostranjeni, a kao poznatiji i značajniji offshore centri često se ističu Panama, Bermuda, Kajmanski otoci, Bahami, Cipar, Monako i sl. U tablici 1 prikazani su najznačajniji offshore financijski centri, a njihova brojnost i rasprostranjenost ukazuju da se radi o konceptu koji ima priličan utjecaj na globalne financijske tokove te iako je većina aktivnosti vezana uz offshore zone legalna, postoji i onaj tamni dio poslovanja koji se između ostalog odnosi i na aktivnosti pranja novca.

Tablica 1: Top offshore centri

Bahamas	Hong Kong	Bahrain	Maldives	Alderney	Melilla
Bermuda	Singapore	Costa Rica	U.K.	Anjouan	Myaanmar
Cayman Is.	St.Vin.& G.	Marshall Is.	Brunei	Belgium	Nigeria
Guernsey	Switzerland	Mauritius	Dubai	Botswana	Palau
Jersey	Turks & Caicos	St. Lucia	Hungary	D Italia	Puerto Rico
Malta	Antigua	Aruba	Israel	Egypt	Russia
Panama	Belize	Dominica	Latvia	France	San Marino
Barbados	Cook Islands	Liberia	Madeira	Germany	Sark
British Vir.	Grenada	Samoa	Netherlands	Guatemala	Somalia
Cyprus	Ireland	Seychelles	Philippines	Honduras	Sri Lank
Isle of Man	Luxemburg	Lebanon	South Africa	Iceland	Taipei
Liechtenstein	Monaco	Niue	Tonga	Indonesia	Trieste
N.L.Antiles	Nauru	Macau	Uruguay	Ingushetia	Ukraine
Vanuatus	St Kitts	Malaysia	Is.	Jordan	Turk
Gibraltar	Andorra	Monserrat	U.S.A.	Marianas	

Izvor: Prilagođeno prema: Unger, 2017, str. 26.

4.5. Uloga offshore centara u procesu pranja novca

Offshore financijski centri imaju značajnu ulogu u procesu pranja novca, a ta uloga je još više došla do izražaja nakon izbijanja financijske krize kada su ovi centri postali posebno zanimljivi. Njihove glavne karakteristike temeljene na niskim ili nultim poreznim stopama, niskoj regulaciji te visokoj razini tajnosti čine ih zanimljivim širokom krugu klijenata. Uz legalno korištenje offshore financijskih centara postoje i ilegalni razlozi poslovanja u ovim zonama kao što su prije svega pranje novca na kojemu je fokus ovoga rada, ali i primjerice izbjegavanje plaćanja poreza te financiranje terorizma. U nastavku se prikazuju četiri slučaja u kojima su na vidjelo izišli i negativni aspekti poslovanja offshore zona te njihova uloga u prikrivanju nezakonitih aktivnosti.

4.5.1. Panama papers

Slučaj Panamski dokumenti odnosi se na 11,5 milijuna šifriranih povjerljivih dokumenata koji su procurili u javnost, a koji su bili vlasništvo odvjetničke tvrtke Mossack Fonseca sa sjedištem u Panami, jednom od najpoznatijih offshore financijskih centara. Dokumente su 3. travnja 2016. godine objavile njemačke novine Süddeutsche Zeitung (SZ), nazvavši ih "Panama Papers".

Dokument je razotkrio mrežu od više od 210.000 offshore kompanija u koje su uključeni pojedinci i subjekti iz 200 različitih država. Godišnji timski napor SZ-a i Međunarodnog konzorcija istraživačkih novinara (ICIJ) ušao je u dešifriranje šifriranih datoteka prije nego što su otkrića objavljena.

Skupina dokumenata nazivana je "Panama Papers" jer je curenje poteklo iz Paname. Međutim, panamska vlada zabilježila je snažne prigovore na ime jer se čini da pripisuje neku krivnju ili negativnu asocijaciju na zemlju. Panama potvrđuje da nije bila uključena u radnje Mossack Fonsece. Unatoč tome, nadimak se zadržao, iako su je neki mediji koji su popratili priču nazivali "Mossack Fonseca Papers".

Temeljna obilježja Panamskih dokumenata su:

- Panamski dokumenti bili su veliko curenje financijskih dosjea iz baze podataka Mossack Fonsece, četvrte najveće offshore odvjetničke tvrtke na svijetu.

- Dokumenti su anonimno procurili u njemački list Süddeutsche Zeitung (SZ).
- Dosjei su razotkrili mrežu od 210.000 tajnih offshore kompanija koje su osnovali bogati pojedinci, javni dužnosnici i poslovni subjekti iz 200 država, a koje su bile registrirane u 21 offshore zoni – od Paname do Hong Konga
- Anonimni izvor koji je objavio dokumente učinio je to iz Paname, otuda i naziv Panama Papers.
- Top 5 najpopularnijih offshore zona koje se spominju u dosjeima Panama su: Britanski Djevičanski otoci, Panama, Bahami, Sejšeli, Niue i Samoa.
- Većina dokumenata nije pokazala nezakonite radnje, ali neke od fiktivnih korporacija koje je osnovala Mossack Fonseca korištene su za prijevaru, utaju poreza ili izbjegavanje međunarodnih sankcija.

Panamski dokumenti su dokumenti koji sadrže osobne financijske podatke o mnogim bogatim pojedincima i javnim dužnosnicima koji su prethodno bili tajni. Među onima koji su imenovani u curenju bilo je desetak sadašnjih ili bivših svjetskih vođa, 128 javnih dužnosnika, političara, stotine slavnih osoba, poslovnih ljudi i drugih bogatih pojedinaca. Osim navedenih sudionika u bazi podataka pod nazivom „Panama Papers“ nalazi se 15 osoba iz Hrvatske, te nekoliko osoba iz susjednih država.

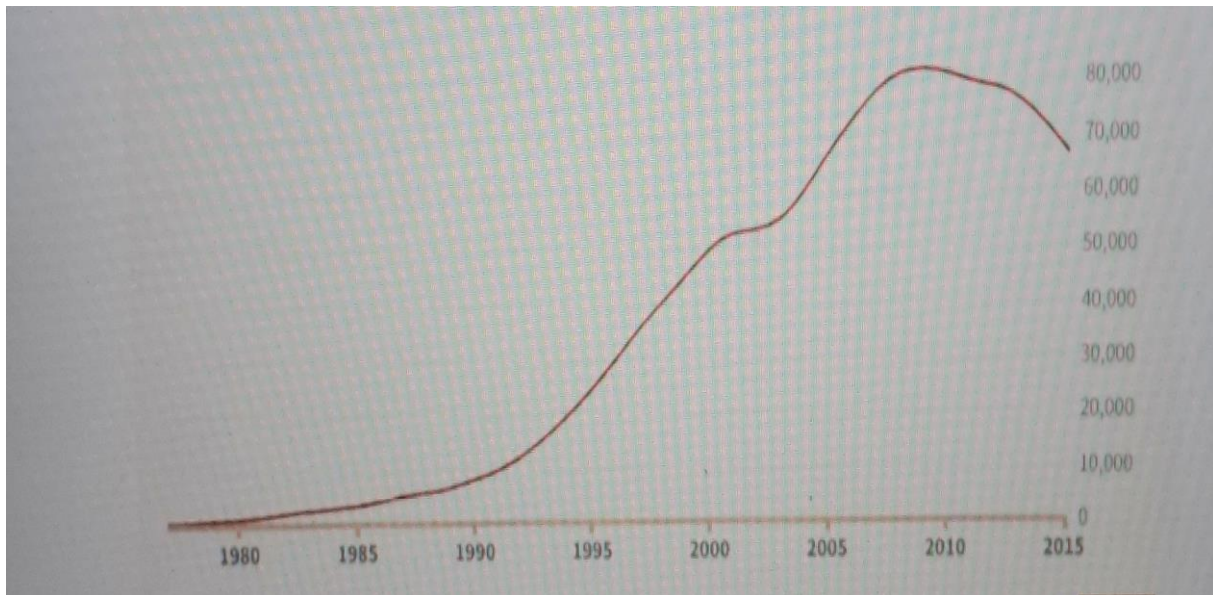
Tablica 2: Prikaz broja slučajeva sadržanih u Panamskim dokumentima susjednih država i Republike Hrvatske

DRŽAVA	BROJ SLUČAJEVA
HRVATSKA	15
BOSNA I HERCEGOVINA	2
SLOVENIJA	16
SRBIJA	23

Izvor: Transparency International Hrvatska, 2016.

Offshore poslovni subjekti su općenito legalni i većina dokumenata nije pokazala neprimjereno ili nezakonito ponašanje. No novinari su otkrili da su neke od fiktivnih korporacija koje je osnovala Mossack Fonseca korištene u nezakonite svrhe, uključujući prijevaru, utaju poreza i izbjegavanje međunarodnih sankcija.

Slika 5: Offshore tvrtke osnovane od 1977. prema podacima Mossack Fonsece

Izvor: International Consortium of Investigative Journalists, 2017.

Slika 5 prikazuje da je u dosjeima koji su procurili obuhvaćeno gotovo 40 godina podataka te se informacije odnose na preko 210.000 kompanija, međutim zanimljivo je istaknuti da su klijenti od 2009. godine nadalje ubrzano deaktivirali kompanije te je i broj osnivanja novih offshore subjekata bio u padu u posljednje četiri godine obuhvaćene u dosjeima.

4.5.2. Danske bank

Skandal o pranju novca Danske Bank nastao je 2017. - 2018., kada se otkrilo da je preko 200 milijardi dolara sumnjivih transakcija iz estonskih, ruskih, latvijskih i drugih izvora proteklo preko estonske podružnice danske Danske Bank u periodu od 2007. do 2015..

Ovaj skandal se ističe kao vjerojatno najveći skandal pranja novca ikada u Europi i kao vjerojatno najveći u svjetskoj povijesti. U rujnu 2018. Danske Bank je od jedne od najuglednijih europskih financijskih institucija postala upletena u ono što se danas ističe kao najveći svjetski skandal pranja novca. Banka je priznala da veliki dio od oko 230 milijardi dolara koji je prošao kroz podružnicu sve do 2015. vjerojatno treba tretirati kao da je nezakonitog podrijetla.

Prije otkrivanja skandala sa Danske bank, matična država ove banke, Danska, bila je prepoznata kao jedno od najmanje korumpiranih mjesta na svijetu. Problemi za banku su započeli sa akvizicijom finske banke Sampo bank u 2007. godini u čijem je portfelju bila i podružnica u Estoniji. Ova podružnica je imala veliki broj klijenata koji su bili iz Rusije, Latvije, Moldavije, Ukrajine, a za koje se naknadno ispostavilo da je velika većina bila upletena u nezakonite aktivnosti pranja novca upravo kroz estonsku podružnicu banke.

Zanimljivo je istaknuti kako je nekoliko mjeseci nakon preuzimanja, ruska središnja banka upozorila Danske bank da se njihova estonska podružnica koristi za sumnjive transakcije, a upozorenja su ubrzo došla i od estonskih regulatornih tijela. Banka je kritizirana da se ne pridržava međunarodnih zahtjeva po pitanju upoznavanja svojih kupaca (Know Your Customer). Danske bank je na upozorenja reagirala rješavanjem nastalih problema i uvođenjem vlastitog sustava sprječavanja pranja novca u estonsku podružnicu.

Početak 2010. godine banka je počela sa širenjem nerezidentnog portfelja u estonskoj podružnici jer uprava nije uočila nikakve potencijalne rizike. Povećanje broja klijenata dovelo je do povećanog korištenja estonske podružnice za pranje novca, a zastarjeli informatički sustav te loše procedure sprječavanja pranja novca kao i njihova neadekvatna primjena umanjili su mogućnost njegovog otkrivanja.

Estonska podružnica banke imala je visoku razinu neovisnosti u poslovanju te je poduzimala aktivnosti koje nisu bile primjenjive na razini cijele banke. Estonski regulatori su tijekom 2013. također upozoravali Danske bank kako njihova estonska podružnica ima veliki broj

sumnjivih klijenata sa ruskoga područja međutim, službenom istragom nisu utvrđene nikakve neregularnosti. Na neregularnosti u poslovanju estonske podružnice upozoravali su i zviždači ali se klupko počelo odmotavati tek 2014. godine kada su u dva nacrtu revizijskih izvješća navedene informacije koje su jasno ukazivale na nedovoljne i neodgovarajuće procedure za sprječavanje pranja novca u slučaju nerezidentnih klijenata. Banke iz drugih država (Deutsche bank, Bank of America) su u 2015. prekinule bankovne odnose sa Danske bank zbog nepoštivanja međunarodnih smjernica i procedura u sprječavanju pranja novca. Pod svim eksternim pritiscima, Danske banka je konačno donijela odluku o zatvaranju portfelja nerezidenata u svojoj estonskoj podružnici.

Nakon vijesti o pranju novca u estonskoj podružnici, Danske bank je okrivila lošu komunikaciju između izvršnog odbora banke u Kopenhagenu i korumpiranog menadžmenta u estonskoj podružnici banke. Naknadno je Danske uveo mnoge nove politike za poboljšanje napora u borbi protiv pranja novca (AML) u banci (Schwartzkopff, 2019). Unatoč ovim tvrdnjama i nastojanjima da se promijeni kultura banke, vjerojatno je da su rukovoditelji u Kopenhagenu znali da se neetičko ponašanje događalo u estonskoj podružnici od 2007. do 2015., ali su odlučili zažmiriti na to zbog velike dobiti koju im je estonska podružnica generirala. Istrage o ovom slučaju su se počele voditi od 2017. godine te je u narednom periodu pokrenut cijeli niz istraga što je u konačnici rezultiralo zabranom poslovanja Danske bank u estonskoj podružnici.

Kako bi se dobio uvid u aktivnosti koje su se odvijale preko estonske podružnice banke dovoljno je samo navesti par primjera koje su revizori istaknuli u okviru nacrtu svog izvješća. Primjerice, navodi se kako je tvrtka iz Uzbekistana kupila građevinski materijal u vrijednosti od 2 milijuna dolara, a uplata je stigla s Britanskih djevičanskih otoka. Nadalje, klijenti podružnice primali su milijune dolara bez navođenja jasnih razloga i porijekla novca. Revizori ističu veliku neregularnost u transakcijama podružnice, posebno u robnim i materijalnim transakcijama za koje nije postojala odgovarajuća dokumentacija (Holger i Kund, 2021).

Skandal oko Danske Bank najznačajniji je nedavni primjer pranja novca, s procjenama da je 236 milijardi dolara opranog novca prošlo kroz njezinu estonsku podružnicu. Banka je priznala da je veliki novca koji je prošao kroz podružnicu sve do 2015. vjerojatno nezakonitog podrijetla. Velika regulatorna tijela, kao i pojedinačni klijenti banke, pitaju se koliko je riječ o opravdanom nesporazumu između podružnice i izvršnog odbora banke, a koliko o namjernom

nemaru uprave. U svakom slučaju, posljedice ovog skandala se očituju i u tome da je skandal pranja novca u Danske bank potkopao status Danske kao jedne od najmanje korumpiranih država na svijetu.

4.5.3. Wirecard

Wirecard AG bila je jedna od vodećih njemačkih tvrtki za financijsku tehnologiju koja je bankrotirala 2020. godine. Tvrtka je pružala digitalne platforme za financijske transakcije, a sjedište tvrtke bilo je u Münchenu, Njemačka. Tvrtka je bila članica DAX indeksa – njemačkog burzovnog indeksa koji okuplja najvećih njemačkih kompanija koje trguju na Frankfurtskoj burzi. Bankrot Wirecarda je jedan od najvećih njemačkih korporativnih skandala koji je uzdrmao cjelokupan njemački financijski sustav i poljuljao povjerenje investitora u funkcioniranje institucija i nadzornih mehanizama.

Optužbe o računovodstvenim malverzacijama prate tvrtku od ranih dana njezina osnivanja, dosegnuvši vrhunac 2019. nakon što je Financial Times objavio niz istraga zajedno s pritužbama zviždača i internim dokumentima. Dana 25. lipnja 2020. Wirecard je podnio zahtjev za nesolventnost nakon što je otkrio da "nedostaje" 1,9 milijardi eura na računima tvrtke te je otpušten, a zatim i uhićen njegov izvršni direktora Markus Braun. Skandal Wirecard dovodi do postavljanja pitanja o regulatornom propustu od strane Federalnog tijela za financijski nadzor (BaFin), najvećeg njemačkog nadzornog tijela za financije kao i mogućim zluporabama Wirecardovog dugogodišnjeg revizora Ernst & Young (Teichmann et al., 2023).

Jolley (2024) navodi kako je Wirecard je posjedovao idealne atribute za računovodstvenu prijevaru:

- „Tvrtka je sudjelovala u milijunima transakcija preko međunarodnih granica koristeći mrežu povjerenih računa i offshore podružnica, od kojih su neki bili u vlasništvu djelatnika tvrtke. To je vanjskom promatraču onemogućavalo praćenje prihoda i otežavalo revizorima provjeru novčanog stanja gotovine;
- Imala je nepostojeću maržu u svom legalnom poslovanju, zbog čega je profitom bilo lako manipulirati;

- Njezine poslovne aktivnosti bilo je gotovo nemoguće fizički promatrati, što je vanjskom promatraču otežavalo procjenu opsega aktivnosti poduzetih unutar tvrtke;
- Bio je u rastućem sektoru, što znači da je mogao izvještavati o enormnom rastu bez izazivanja sumnje;
- Računi Wirecarda, kao mješavina bankarskog i nebankarskog poslovanja, zamaglili su mnoge od crvenih zastavica koje obično otkriva forenzičko računovodstvo;
- Wirecard je promatran kao nacionalni prvak. Njemački regulatori rutinski su istraživali ili čak optuživali one koji su izazivali tvrtku za manipulaciju tržištem. Budući da je i banka i nebanka, prešla je regulatorne granice, otežavajući nadzor;
- Poslovanje Wirecarda bilo je složeno, što je revizoru otežavalo provjeru ima li doista gotovine u banci.

AI softver za otkrivanje prijevara identificirao je Wirecard kao vrlo sumnjivu kompaniju i kao potencijalnog manipulatora od trenutka kada je uvršten na frankfurtsku burzu. Slika 6 prikazuje izvadak iz izvješća o riziku Wirecard-a za 2005. godinu. Sustav je Wirecardu dodijelio ocjenu rizika od 86% , što je iznimno loš rezultat i označava poduzeće kao potencijalnog manipulatora. Ovakav rezultat dodijeljen je jer je poduzeće pokazalo izniman broj uzoraka koji ukazuju na potencijalnu manipulacije, uključujući kategorije: kvaliteta imovine, signali rasta, investicijske aktivnosti, krediti i obrtni kapital. Dakle, softver za umjetnu inteligenciju svrstao je Wirecard kao potencijalnog manipulatora još od njegovih samih početaka poslovanja odnosno listanja na burzi.

Slika 6 : Izvadak iz Wirecard izvješća o riziku Transparently.AI-a za 2005

Return on productive assets

Operating income as a proportion of fixed assets and inventory. (%)

Metric / Year	2002	2005	2006	2007
Value	-155.77	69.26	78.44	80.97
Region Average	-0.92	5.69	5.72	3.81
Region Median	4.86	6.32	6.66	6.99
Region Standard Deviation	39.28	32.76	37.47	45.04
Region/Sector Average	4.50	9.93	11.60	10.95
Region/Sector Median	4.86	7.68	8.79	9.31
Region/Sector Standard Deviation	27.48	25.98	29.94	35.33

Izvor: Jolley, M., 2024.

Uvidom u slučaj može se zaključiti kako je Wirecard zasigurno jedna od najsloženijih prijevара. Jolley (2024) ističe kako je Wirecard bio „originalan jer je kombinirao računovodstvenu prijevaru s pranjem novca u epskim razmjerima, što znači da je istovremeno skrivao prihode i pronevjeravao gotovinu dok je također napuhavao druge izvore zarade“. Nadalje, navodi kako skandal Wirecard bio „drski zločin, toliko isprepleten s internetskim kockanjem, organiziranim kriminalom, ruskim oligarsima i tajanstvenim svijetom obavještajnih službi da možda nikada nećemo u potpunosti razumjeti pravi opseg njegovih nedjela“ (Jolley, 2024).

4.5.4. BCCI

Bank of Credit and Commerce International (BCCI) je 1972. godine osnovao Agha Hasan Abedi, pakistanski financijer. Banka je bila registrirana u Luksemburgu dok su sjedišta banke bila u Karachiju i Londonu. Banka je 1980-ih bila među najvećim privatnim bankama na svijetu sa imovinom većom od 20 milijardi američkih dolara te preko 400 podružnica u 78 država.

BCCI je već 1980-ih bio istraživan od strane financijskih regulatora i obavještajnih agencija zbog sumnje da je loše reguliran, a naknadne istrage otkrile su da je banka bila umiješana u veliko pranje novca i druge financijske zločine te da je nezakonito stekla kontrolni udio u velikoj američkoj banci. U fokus carinskih i bankarskih regulatora banka je došla i 1991. godine koji su pretresli su i zaključali evidenciju podružnica banke tijekom operacije C-Chase.

Istražitelji u Sjedinjenim Državama i Ujedinjenom Kraljevstvu utvrdili su da je BCCI namjerno osnovan kako bi se izbjegao centralizirani regulatorni pregled, te da je opsežno djelovao u jurisdikcijama bankovne tajne. Naime, BCCI je svoje sumnjive aktivnosti vodio iz svog sjedišta u Londonu koji predstavlja, upravo zbog svoje financijske politike, jedan od glavnih offshore centara u svijetu.

Istraga je pokazala kako je banka osnovana s ciljem vođenja raznih ilegalnih aktivnosti te je kroz godine surađivala sa raznim sumnjivim pojedincima i organizacijama – preko korumpiranih političara do terorista, a sve s ciljem pranja njihovog prljavog novca. Službenici banke bili su sofisticirani međunarodni bankari čiji je očiti cilj bio zadržati svoje poslove tajnima, počinili prijevaru velikih razmjera i izbjeći otkrivanje. Passas (2017) ističe činjenicu da je BCCI prva međunarodna banka osuđena za pranje novca što je značajno utjecalo na gubitak reputacije banke i posljedično gubitak poslova.

5. RASPRAVA

Različite kriminalne aktivnosti kao što su trgovina drogom, trgovina ljudima, terorizam, prostitucija i ostala kaznena djela koja se mogu pojaviti kao predikatna kaznena djela za pranje novca, generiraju značajan izvor prihoda koji njihovi vlasnici trebaju skrivati zbog njegovog nezakonitog podrijetla. Kako bi taj nelegalni novac učinili legalnim i vratili u standardne financijske tokove kriminalci se upuštaju u aktivnosti pranja novca kojima je krajnji cilj očistiti prljavi novac i u konačnici ga nesmetano koristiti. Važnu ulogu u pranju novca imaju offshore financijski centri u kojima često završava novac sumnjivog porijekla. Ovi financijski centri su zbog postojanja stroge bankovne tajne te niske regulacije plodno tlo za pranje novca te omogućuju realizaciju istog, a Ured za nadzor nad drogom i prevenciju kriminala ističe kako pranje novca ne može funkcionirati bez offshore centara.

Slučajevi obrađeni u okviru ovog rada Panama papers, Wirecard, Danske bank i BCCI su ukazali na veliki negativan utjecaj i vezu offshore financijskih centara sa pranjem novca te su istovremeno ukazali na slabosti u institucionalnom i tržišnom nadzoru kao i na slabu zaštitu ulagača, pokazujući potrebu za daljnjim reformama i unaprjeđenjima u borbi protiv pranja novca. Financijski skandali poput navedenih mogu uništiti povjerenje ulagača u funkcioniranje cjelokupnog tržišta te narušiti stabilnost cijelog sustava što u konačnici ima negativan utjecaj i na one kompanije koje rade pošteno, ali im je otežan pristup kapitalu jer ulagači povećavaju svoju premiju rizika ili odlučuju ne sudjelovati na tržištu. BCCI je jedan od najpoznatijih skandala pranja novca, a unatoč činjenici da je istraga u ovom slučaju završena ostaje frapantna spoznaja da je jedna međunarodna banka osnovana radi provođenja različitih kriminalnih aktivnosti sa konačnim ciljem profitiranja njenih vlasnika.

Danske Bank je postala upletena jedan od najvećih svjetskih skandala pranja novca preko svoje estonske podružnice kroz koju su oprane milijarde dolara sumnjivog novca, a jedna od glavnih stavki obrane uprave banke je da nisu bili upućeni u aktivnosti podružnice što ukazuje na loš sustav internog nadzora i okruženje koje je pružalo poticaj za počinjenje nelegalnih aktivnosti. Jednako kao i u ostalim velikim korporativnim skandalima, nije se reagiralo jer je podružnica generirala ogromnu dobit za banku i svi su uživali plodove njenog „uspješnog“ rada sve dok se pod eksternim pritiscima nisu otkrile aktivnosti pranja novca.

Navedene afere ukazuju da treba raditi na jačanju sustava unutarnjih kontrola kao i ostalih nadzornih mehanizama. Također, aktivniju ulogu u otkrivanju prijevара i ostalih nezakonitih aktivnosti bi trebali preuzeti revizorski odbori uz veću uključenost vanjskih stručnjaka. I kroz navedene slučajeve može se uočiti angažman zviždača. Naime, zviždači su i u nekima od prezentiranih slučajeva ukazivali sumnjive aktivnosti, međutim izostale su pravovremene akcije nadzornih tijela. Stoga se može zaključiti kako ulozi zviždača treba pridati veći značaj i pozornost jer su upravo oni glavni mehanizam za dojavu različitih prijevernih aktivnosti pa tako i pranja novca.

6. ZAKLJUČAK

Pranje novca je proces prikrivanja prihoda stečenog kriminalnim aktivnostima i njegovog integriranja u legalni financijski sustav. Drugim riječima, pranje novca se odnosi na transformaciju novca koji nije legalno stečen u legalne oblike s ciljem prikrivanja stvarnog porijekla imovine i njegovog nesmetanog korištenja. Nakon procesa pranja novca, postaje teško razlikovati oprani novac od legalnih novčanih tokova te se on troši neometano kao da potječe iz legalnih izvora. Pranje novca se najčešće odvija kroz tri faze: fazu polaganja, fazu ležanja ili preslojavanja te fazu integracije.

Offshore zone se kao neposredni dionici mogu pojaviti u svakoj od faza – počinitelj može novac fizički prenijeti u inozemstvo i položiti ga na račun u offshore tvrtki. U fazi preslojavanja se zamršenim transakcijama nastoji zametnuti trag prljavog novca te se isti prebacuje s jednog računa na drugi pri čemu mogu biti uključeni i računi u offshore zonama. U trećoj fazi se novac integrira u legalne financijske tokove te se u ovoj fazi novac često transakcijama temeljnim na fiktivnim fakturama vraća natrag u državu u kojoj je samo predikatno kazneno djelo pranja novca počinjeno.

Slučajevi prikazani u okviru ovog diplomskog rada još jedan put su ukazali na slabosti u institucionalnom i tržišnom nadzoru te ukazali da offshore financijski centri i dalje imaju ključnu ulogu u procesu pranja novca. Pranje novca je ogroman problem za društvo u cjelini te svi akteri uključeni u borbu protiv pranja novca trebaju uložiti dodatne napore u sprječavanje i razotkrivanje ovog štetnog fenomena. Legitimiranje prihoda od ilegalnih aktivnosti kao što su trgovina drogom, trgovina ljudima, financiranje terorizma, krijumčarenje ljudi itd. ima goleme negativne učinke na cjelokupno društvo stoga su svi dodatni napori uloženi u borbu protiv pranja novca itekako opravdani.

7. LITERATURA

1. Andrew, K. R., Spiegel, M. M., 2007., Offshore financial centers: parasites or symbiotes?, *The Economic Journal*, 117 (523), str. 1-40.
2. Bolta D., 2010., Sprječavanje financiranja terorizma, *Policija i sigurnost*, 19 (4), 417-430.
3. Cindori, S., 2010., Sustav sprječavanja pranja novca, Zagreb, Pravni fakultet u Zagrebu.
1. Eurojust, 2022., Eurojust Report on Money Laundering, dostupno na: <https://www.eurojust.europa.eu/publication/eurojust-report-money-laundering>, (12.9.2024)
2. Gillmore W. C., 1999., Dirty money: the evolution of money laundering countermeasures, Strasbourg, dostupno na: <https://archive.org/details/dirtymoneyevolut0000gilm/page/n5/mode/2up> (12.9.2024)
3. Hampton, M. P., 1994., Treasure islands or fools gold: can and should small island economies copy Jersey, *World Development*, 1994., str. 237-250.
4. Holger, R., Kund, O., 2021., Newly Obtained Audit Report Details How Shady Clients from Around the World Moved Billions Through Estonia, dostupno na: <https://www.occrp.org/en/investigation/newly-obtained-audit-report-details-how-shady-clients-from-around-the-world-moved-billions-through-estonia> (6.8.2024.)
5. Iljkić, D., 2015., Pranje novca u domaćem i stranom zakonodavstvu, *Financije i pravo*. 3 (1), str. 37- 58, dostupno na <https://hrcak.srce.hr/156025> (24.8.2024.)
6. International Consortium of Investigative Journalists, 2017., Explore the Panama papers key figures, dostupno na: <https://www.icij.org/investigations/panama-papers/explore-panama-papers-key-figures/> (3.8.2024.)
7. Jolley, M., 2024., How the Wirecard scandal happened: Case study, *TransparentlyAI*, dostupno na: <https://www.transparently.ai/blog/how-the-wirecard-scandal-happened> (26.8.2024.)

8. Larry, A., 2009., The Encyclopedia of Money, Bloomsbury Academic,
9. Mihaljević, D., 2012., Položaj i uloga offshore financijskih centara u financijskoj globalizaciji, *Ekonomski misao i praksa*, 21 (2), str. 795-817.
10. Passas, N., 2017, The Genesis of the BCCI Scandal, *Transnational Financial Crime*, str. 293-308.
11. Pedić, Ž., 2010., Nefinancijski sektor i samostalne profesije u kontekstu sprječavanja pranja novca, *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, 21 (1), 617-642.
12. Savage, D., Wang, Q., Chou, P., Zhang, X., Yu, X., 2016., Detection of money laundering groups using supervised learning in networks. *ArXiv Preprint ArXiv*, str. 1-18.
13. Schwartzkopff, F., 2019., Danske Money Laundering Scandal Damages Denmark's Reputation: Regulator, *Insurance Journal*, dostupno na: <https://www.insurancejournal.com/news/international/2019/01/23/515533.htm> (12.8.2024.)
14. Teichmann, F., Boticiu, S., R., Sergi, B., 2023., Wirecard scandal. A commentary on the biggest accounting fraud in Germany's post-war history, *Journal of Financial Crime*, DOI: 10.1108/JFC-12-2022-0301, str. 1-15
15. Transparency International Hrvatska, 2016., Tko je iz Hrvatske na popisu Panama papersa, dostupno na: <https://transparency.hr/hr/novost/tko-je-iz-hrvatske-na-popisu-panama-papersa-447> (26.8.2024.)
16. Unger, B., Siegel, M., Ferwerda, J., de Krujif, W., Busuioic, M., Wokke, K., Rawlings, G., 2006., The amounts and the effects of money laundering, Report for the Ministry of Finance, dostupno na: https://www.maurizioturco.it/bddb/2006_02_16_the_amounts_and.pdf, (25.8.2024.)
17. Unger, B., 2007., *The Scale and Impacts of Money Laundering*, Cheltenham, UK-Northampton, Ma, USA.
18. Unger, B., 2017., Offshore activities and money laundering: recent findings and challenges, dostupno na:

[https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2017/595371/IPOL_STU\(2017\)595371_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2017/595371/IPOL_STU(2017)595371_EN.pdf) (12.8.2024.)

19. Ured za sprječavanje pranja novca, Godišnje izvješće o radu Ureda za 2019. godinu, dostupno na: <https://mfin.gov.hr/UserDocsImages//dokumenti/o-ministarstvu/ustrojstvo//Godisnje%20izvjesce%20o%20radu%20Ureda%20za%202019.%20godinu.pdf> (22.8.2024.)
20. Ured za sprječavanje pranja novca, Godišnje izvješće o radu Ureda za 2020. godinu, dostupno na: <https://mfin.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/o-ministarstvu/ustrojstvo/Godisnje%20izvjesce%20o%20radu%20Ureda%20za%202020.%20godinu.pdf> (22.8.2024.)
21. Ured za sprječavanje pranja novca, Godišnje izvješće o radu Ureda za 2022. godinu, dostupno na: <https://mfin.gov.hr/UserDocsImages//dokumenti/o-ministarstvu/ustrojstvo//Godisnje%20izvjesce%20o%20radu%20Ureda%20za%202022.%20godinu.pdf> (23.8.2024.)
22. Zakon o sprječavanju pranja novca i financiranja terorizma, Narodne novine, 108/17, 39/19, 151/22.
23. Zoromé A., 2007., Concept of Offshore Financial Centers: In Search of an Operational Definition, IMF Working Paper No. 07/87.

8. POPIS SLIKA

Slika 1: Prikaz sheme pranja novca

Slika 2: Sustav sprječavanja pranja novca u Republici Hrvatskoj

Slika 3: Prikaz sheme pranja novca preko offshore tvrtke

Slika 4: Prikaz sumnjive transakcije po računima tvrtki pravnog oblika j.d.o.o.

Slika 5: Offshore tvrtke osnovane od 1977. prema podacima Mossack Fonsece

Slika 6: Izvadak iz Wirecard izvješća o riziku Transparently.AI-a za 2005

9. POPIS TABLICA

Tablica 1: Top offshore centri

Tablica 2: Prikaz broja slučajeva sadržanih u Panamskim dokumentima susjednih država i Republike Hrvatske

10. SAŽETAK

ULOGA OFFSHORE FINANCIJSKIH CENTARA U PROCESU PRANJA NOVCA

Pranje novca je kazneno djelo u okviru kojeg počinitelji pokušavaju zametnuti trag nelegalno stečenog novca te novac generiran kroz kriminalne aktivnosti na različite načine uključiti u legalne financijske tokove. Pranje novca je kompleksan proces u okviru kojeg se novac stečen iz kriminalnih aktivnosti, kao što su trgovina drogom, trgovina ljudima, utaja poreza i ostala predikatna kaznena djela, „pere“ i uključuje u legalno poslovanje. Počinitelji ovog kaznenog djela na različite načine pokušavaju prikriti izvor i zamesti trag prljavog novca, a jedan od često korištenih načina je prebacivanje novca na račune off-shore tvrtki.

Offshore financijski centri su zbog svojih karakteristika, primarno zbog razine tajnosti i povjerljivosti koje pružaju svojim korisnicima zanimljivi i za provođenje ilegalnih aktivnosti kao što je pranje novca. Naime, počinitelji se koriste računima u offshore zonama kako bi sakrili svoj ilegalno stečeni novac te ga naknadno integrirali u legalne financijske tokove. U okviru ovog rada se prikazuju značajke i osnovne karakteristike Offshore financijskih centara kao i njihova uloga u procesu pranja novca. Prikazani slučajevi Danske bank, Panama papers, BCCI i Wirecard zorno ukazuju kako offshore financijski centri imaju jednu od ključnih uloga u procesu pranja novca te da je potrebna dodatna regulacija i nadzor njihova poslovanja s ciljem sprječavanja i otkrivanja aktivnosti pranja novca.

Ključne riječi: pranje novca, offshore zone, prednosti offshore poslovanja, nedostaci offshore poslovanja, sprječavanje pranja novca.

11. SUMMARY

THE ROLE OF OFFSHORE FINANCIAL CENTERS IN THE PROCESS OF MONEY LAUNDERING

Money laundering is a criminal offense in which perpetrators try to hide the trail of illegally acquired money and to include the money generated through criminal activities in different ways into legal financial flows. Money laundering is a complex process in which money obtained from criminal activities, such as drug trafficking, human trafficking, tax evasion and other predicate crimes, is "laundered" and included in legal business. The perpetrators of this criminal act try to hide the source and hide the trail of dirty money in different ways, and one of the often used ways is to transfer money to the accounts of off-shore companies.

Offshore financial centers are interesting for conducting illegal activities such as money laundering due to their characteristics, primarily due to the level of secrecy and confidentiality they provide to their users. Namely, criminals use accounts in Offshore zones to hide their illegally acquired money and subsequently integrate it into legal financial flows. This paper presents the features and basic characteristics of Offshore Financial Centers as well as their role in the money laundering process. The presented cases of Danske bank, Panama papers, BCCI and Wirecard clearly show that offshore financial centers play one of the key roles in the money laundering process and that additional regulation and supervision of their operations is needed in order to prevent and detect money laundering activities.

Keywords: money laundering, offshore zones, advantages of offshore business, disadvantages of offshore business, prevention of money laundering:

12. ŽIVOTOPIS

Viktorija
Marković Rosan

DATUM ROĐENJA:
07/11/1991

KONTAKT

Državljanstvo: hrvatsko

Spol: Žensko

Vrlička 40,
21230 Sinj, Hrvatska

Vikymarkovic.vm1991@gmail.com

(+385) 0955015417

Facebook: www.facebook.com

Whatsapp Messenger: 095
5015417

O MENI

Stručna sam specijalistica računovodstva i financija. Trenutno studentica na Sveučilišnom odjelu za forenzične znanosti. Motivirana sam za nova iskustva i učenja stoga tražim posao u smjeru završene struke.

RADNO ISKUSTVO

01/12/2018 – 10/02/2019 – Split, Hrvatska

Asistentica u računovodstvu

Natividad

Rad preko student servisa. Upoznavanje s propisima, uputama i drugim materijalima koji se odnose na organizaciju računovodstva. Knjiženje poslovne dokumentacije (ulazni računi, izlazni računi, blagajna, putni nalozi, kunski i devizni izvodi). Obračun plaća i drugog dohotka, usklađivanje financijskih kartica. Asistiranje u pripremi financijskih izvještaja, te ostali računovodstveno administrativni poslovi.

15/02/2019 – 15/05/2019 – Split, Hrvatska

Računovodstveno-knjigovodstvena referentica

Fina

Referend za protokol. Primanje, pregled i raspoređivanje pošte. Vođenje osnovne i pomoćne knjige evidencija. Primanje, zavođenje i razvođenje prispjelih povratnica-dostavnica i pridruživanje ih u odgovarajuće poslovne spise. Obavljanje i drugih poslova u skladu sa važećim Pravilnikom o radu.

13/01/2020 – **TRENUTAČNO** – Split, Hrvatska

Administrativna radnica

Vijola

Evidencija ulazne i izlazne dokumentacije. Provjera formalne ispravnosti ulazne dokumentacije. Svakodnevna komunikacija s dobavljačima, kupcima, klijentima i kandidatima. Organizacija nabave i evidencija dospjelih obveza (troškovi struje, vode, najma i sl.). Javljanje na telefon, slanje faksova i e-mailova. Vođenje računa o različitim vrstama dokumenata, te njihovo razvrstavanje, prosljeđivanje i arhiviranje.

JEZIČNE VJEŠTINE

MATERINSKI JEZIK/JEZICI: hrvatski

DRUGI JEZICI:

engleski

Slušanje	Čitanje	Govorna produkcija	Govorna interakcija	Pisanje
B2	B2	B1	B2	B2

ORGANIZACIJSKE VJEŠTINE

Razvijene organizacijske vještine

Dobro razvijene organizacijske vještine. Vještine vođenja i upravljanja poslova, pouzdanost i odgovornost.

VOZAČKA DOZVOLA

Vozačka dozvola: B

KONFERENCIJE I SEMINARI

01/04/2019 - 04/04/2019 > - Split

UHY seminar

Porezne novosti i priprema bruto bilance za sastavljanje financijskih izvještaja 2019, PD obrazac za 2019, računovodstveno i financijsko praćenje EU projekata, konsolidacija financijskih izvještaja.

DIGITALNE VJEŠTINE

Internet / MS Office (Word Excel PowerPoint) / Windows / Komunikacijski programi (Skype Zoom TeamViewer) / Microsoft Word / Drutvene mreze / Word / Microsoft Excel

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

SVEUČILIŠTE U SPLITU

Sveučilišni odjel za forenzične znanosti

Izjava o akademskoj čestitosti

Ja, Viktorija Marković Rosan, izjavljujem da je moj diplomski rad pod naslovom „Uloga Offshore centara u sustavu sprječavanja pranja novca“ rezultat mog vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na izvore i radove navedene u bilješkama i popisu literature. Nijedan dio ovoga rada nije napisan na nedopušten način, odnosno nije prepisan bez citiranja i ne krši ničija autorska prava.

Izjavljujem da nijedan dio ovoga rada nije iskorišten u nijednom drugom radu pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj, obrazovnoj ili inoj ustanovi.

Sadržaj mog rada u potpunosti odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada.

Split, _____

Potpis studenta/studentice: _____